

INTERVJU SA RADMILOM ŠEKERINSKOM

Skoplje, oktobar 2020.

Odnosi između Severne Makedonije i Republike Srbije su generalno stabilni, ali sa stalnim „varnicama” koje se pojavljuju s vremena na vreme. Iz kojih razloga ovi odnosi već dugo nikako ne mogu da zaplove ka mirnijim vodama?

Balkan je doživeo silne i bolne istorijske epizode. Posle raspada zajedničke države, trebalo je da prođe vreme da se podsetimo da su saradnja i podrška susedu neophodni da bi region krenuo napred. Svaka država treba da se raduje i da pomaže susednoj državi da dođe do uspeha, isto kao što radi na svom progresu. Od prvog momenta kada smo preuzeli upravljanje državom, uložili smo mnogo na ovu kartu. Poslali smo poruku celom regionu da teška pitanja mogu da se reše pomoću političke volje i poštovanja, da su balkanske države sposobne same da nađu to rešenje – sa političkom voljom, ponavljam, i da smo svi mi kao politički lideri i državnici izabrani ne da uvećavamo probleme nego da ih rešavamo, jer je to u interesu građana celog regiona. Ovo je novi način rešavanja pitanja na Balkanu, novi pristup koji je glasno odjeknuo i koji je prepoznat i van granica regiona. Poruku su razumeli i građani. A ona glasi da više nema potrebe da političko-oportunistička istorijska pitanja stoje na putu susedovom napretku, da se podstiču nacionalizam i mržnja jer to nikome nije od koristi.

Odnosi između Severne Makedonije i Srbije kreću se uzlaznom linijom, posebno poslednje dve godine otkako je premijerka Brnabić posetila našu zemlju i kada je na graničnom prelazu Tabanovce–Preševo promovisan jedinstveni granični sistem za upravljanje, tzv. *One stop shop*. To je bio značajan korak za olakšavanje i ubrzavanje kretanja građana, transporta i robe, a tom prilikom potpisana su i tri ugovora. Nakon toga je usledila naša autentična inicijativa za regionalnu saradnju između tri države – Severne Makedonije, Srbije i Albanije, kao naš

zajednički doprinos ostvarenju i ispunjavanju sadržaja četiri slobode EU za Zapadni Balkan – slobodno kretanje ljudi, proizvoda, usluga i kapitala u našem regionu.

Ovi koraci ne utiču samo na to da odnosi zaplove ka „mirnijim vodama“, kao što kažete, već da nas vode sve zajedno napred. To je način da dobijemo više poštovanja i podrške iz Evropske unije, da pokažemo samostalno političko liderstvo i brigu za unapređenje saradnje, da pretvorimo političke odnose u regionu od problema u motor za napredak, da uvedemo evropske principe saradnje i funkcionisanja.

Ovaj trend otopljanja odnosa sa svim našim susedima ne znači da nas čeka isključivo „mirno more“. Mogu se videti i „varnice“ i „petarde“ koje se s vremena na vreme bacaju i čiji cilj je da se vratimo, kako bi neki rekli, „staroj dobroj balkanskoj politici“ u kojoj su neprijateljstva u susedstvu bili odličan instrument za populizam kod kuće. Ne treba da budemo naivni: takvih pokušaja koji stižu od nekih političara i političkih kuhinja će biti i ubuduće. Naš cilj je da u svojim društvima razvijemo imunitet na takve epizode.

U poslednjih nekoliko godina, Severna Makedonija kao da menja poziciju pa od statusa „nekadašnje JU-republike“ ulazi u intenzivnije odnose sa „nejugoslovenskim“ susedima. Osim onoga što je očigledno, a to je rešavanje problema sa Grčkom i Bugarskom, da li u pozadini ovakvog makedonskog pozicioniranja ima još nešto?

Možda taj utisak dolazi od presecanja Gordijevog čvora i brisanja odrednice „bivša jugoslovenska republika“ iz imena naše države. Time smo pokazali da rasčišćavamo sa nasleđem u kom smo označeni kao „bivši“, da smo spremni da se okrenemo napred i da su naše ambicije da se postavimo i kao lideri na planu regionalne saradnje. Vaš utisak o intenzivnijim odnosima sa nejugoslovenskim susedima odnosi se na to što smo posle dugogodišnje *status quo* situacije odlučno krenuli u rešavanje problema sa tim susedima, jer ignorisanje problema – pa čak i njihovo gomilanje, čemu je doprinela prethodna garnitura na vlasti – to nas je dugo blokiralo na međunarodnom planu.

Prespanski dogovor sa Grčkom i Dogovor o dobrosusedskim odnosima sa Bugarskom široko su otvorili vrata našem članstvu u NATO-u i Evropskoj uniji. Za tri godine smo uspjeli da od međunarodno izolovane države posvađane sa susedima, sa zakočenim evroatlantskim procesima, sa neizvesnom i besperspektivnom budućnošću izgradimo državu za primer koja donosi hrabre odluke za budućnost.

„Bivši jugoslovenski” susedi koji su već izvojevali svoje bitke i koji su već postali članice NATO-a ili EU pružili su nam jaku podršku u toj borbi. To je bila borba za naše mesto pod suncem i ni u kom slučaju nije značilo distanciranje od ostalih u regionu. Naprotiv, kreirali smo primer za rešavanje sporova, jak impuls za promenu slike Balkana kao „eksplozivnog” područja, čime smo doprineli bezbednosti i progresu celog regiona.

Čini se da Srbija još uvek predstavlja glavni prozor za makedonske odnose sa drugim državama iz bivše zajednice; kao da u poslednjih dvadesetak godina nismo uspjeli da uspostavimo direktne relacije ni sa jednom drugom državom u nekadašnjoj zajednici. Zašto je to tako?

To nije tako, naprotiv. Ako analizirate bilateralne odnose između država koje su bile deo nekadašnje Jugoslavije, videćete da možda samo Severna Makedonija ima odlične odnose sa svima sa kojima je u prošlosti delila jednu državu. Nemamo otvorena pitanja, nemamo rezervi i nemamo pretenzije.

To je bilo evidentno u poslednje tri godine. Najjača i najkontinuiranija podrška u procesu našeg članstva u NATO je dolazila baš od Slovenije, Hrvatske i Crne Gore. Kao države koje su prethodno prošle tim putem, otvoreno su nam prenosili iskustva sa ciljem da nadomestimo izgubljeno i da izbegnemo greške koje su oni pravili na početku procesa integracije.

To se isto tako moglo videti i u našem procesu približavanja Evropskoj uniji: Slovenija je uvek aktuelizirala proširenje EU kao evropske obaveze prema Zapadnom Balkanu, dok smo zeleno svetlo za početak pregovora sa EU dobili za vreme hrvatskog predsedavanja. Sada ćemo

mi da prenesemo naša iskustva Bosni i Hercegovini i Kosovu, jer želimo da region bude ujedinjen i da napreduje.

Kad su u pitanju odnosi sa Srbijom i, u poslednje vreme, sa Bugarskom, stiče se utisak da pored onog što se javno zna i govori kao da lebdi nešto što se ne zna, nekakav tajni „interplej”. Da li postoji tako nešto ili se samo čini?

Taj osećaj da ima nešto u pozadini trajeće i dalje sve dok na našim prostorima bude političara koji igraju iste političke igre zbog kojih je Evropa čitav naš region držala u predvorju: kao što bi rekli balkanski kritičari, *With Europe, but not of it*.

Cenu je plaćao (i još uvek plaća) region, države, ali najviše građani. Na žalost, iako su žrtve stare loše igre, oni često ponovo padaju u zamku samoproglašениh spasitelja koji ne nude ništa osim mržnje, neprijateljstva i krivaca. Želim da se nadam da polako prolazi vreme takvih političara i da građani koji su izgoreli od loših iskustava postaju mudriji i iskusniji.

Posle demokratskih promena u Makedoniji iz 2017. postalo je jasno da niko više ne može da smatra da će vladati zauvek tako što će stvarati probleme. To je potcenjivanje građana. Mi nismo izabrani da vladamo zauvek, nego da rešavamo probleme dok smo na vlasti. I to smo pokazali na sopstvenom primeru. U našoj zemlji se decenijama govorilo da nijedna garnitura na vlasti neće moći da reši problem sa imenom jer tako sebi potpisuje političku likvidaciju. I vidite šta se desilo: rešili smo teško pitanje, teško i za nas i za građane, i ponovo smo dobili izbore. Nismo kalkulirali našom političkom sudbinom, nego smo radili za bolju budućnost naših građana koji su to prepoznali. Prepoznali su da je dogovor sa Grčkom investicija u stabilnost regiona i zajednički progres. U ovakvoj godini, sa pandemijom koja je zahvatila ceo svet, uspeli smo da realizujemo dva strateška cilja za državu – članstvo u NATO-u i zeleno svetlo za početak pregovora sa EU.

Činjenica da smo bili u stanju da napravimo ove teške kompromise a da zadržimo podršku većine govori o zrelosti i političkih lidera i građana. Zato smatram da istupanje Bugarske iz Dogovora o dobrosusedskim odnosima – jer taj dogovor ne sadrži retoriku koju sada pred

izbore slušamo odatle – neće poslužiti cilju za koji se takav potez verovatno koristi. Bugarska je zemlja koja je usmerila pažnju Evropske unije ka Zapadnom Balkanu. Ona još uvek može da bude lider u tom smislu i da ima pozitivnu ulogu u svojoj istoriji za ceo region.

Da li postoji nekakav koncept u kom će Severna Makedonija imati jasnije odnose sa susednim Kosovom, i pored toga što postoji oprez da se ne približi Kosovu više nego što bi bilo prihvatljivo za zvanični Beograd?

Naša pozicija prema Kosovu je evidentna i bez kalkulacija. Nivo političkih i ekonomskih odnosa, broj susreta na najvećem nivou bez obzira na vladajuće garniture u Skoplju i Prištini, podrška članstvu Kosova u međunarodnim i regionalnim inicijativama – sve to govori o našoj želji za dobrim odnosima sa Kosovom, odnosima u koje investiramo i koje razvijamo.

Inače, ne verujem u *zero sum* tip politike prema susedima, u kojoj svaki plus u našim odnosima sa Prištinom znači minus u odnosima sa Beogradom i obrnuto. Neki političari u našem susedstvu mogu da ga nameću, ali mi ne izgleda da u tome imaju posebnog uspeha.

Pogledajte poslednju odluku naše Vlade u vezi sa Kosovom: kao nova članica NATO-a, odlučili smo da pokažemo veću odgovornost prema regionu učešćem pripadnika naše armije u KFOR-u, misiji NATO-a na Kosovu. Tokom 2021, između 50 i 180 pripadnika Armije Severne Makedonije biće angažovano u sklopu italijanskog kontingenta, a u saradnji sa Nacionalnom gardom iz Vermona. Samo ova odluka je dovoljna da se vidi da po pitanju naših odnosa sa Kosovom ne kalkulišemo i ne vodimo sitnu politiku.

Kad su u pitanju pregovori između dva suseda, takođe se trudimo da imamo jasan i konstruktivan stav: želimo rešenje koje će učvrstiti mir i bezbednost. Region može da krene pravim putem samo sa liderima koji su ujedinjeni oko zajedničkih ciljeva, a to su trajni mir, regionalna saradnja, ekonomski razvoj i članstvo u EU.

Polazeći od nekih stavova da je i ideja o tzv. „Malom Šengenu” svojevrsan „interplej” država u regionu, postavlja se pitanje kojoj državi bi ta ideja donela najveću korist, a kojoj određenu štetu u političkom smislu?

U suštini ove inicijative za regionalnu saradnju stoje dva dobra cilja: da u region uvedemo evropske principe saradnje i da ubrzamo proces integracije svih zemalja Zapadnog Balkana u EU. To je poruka koju šaljemo sa spremnošću da samostalno, na sopstvenu inicijativu i bez spoljnih mentora obezbedimo slobodno kretanje ljudi, proizvoda, usluga i kapitala u našem zajedničkom regionu.

Na poslednjem sastanku u Ohridu dogovoreno je da stvorimo uslove kako bi se smanjilo vreme čekanja na granicama i obezbedio brži protok proizvoda, čime bi se povećao obim trgovine. Sramno je da kamioni svake godine provedu približno 26 miliona sati čekajući na našim granicama. Jedna milijarda američkih dolara nam ode u vetar.

Založili smo se da obezbedimo mogućnost da biznismeni i ljudi nude svoje usluge po celom regionu, bez obzira na to koja je njihova matična zemlja.

Složili smo se i da ćemo raditi na tome da kada državljani trećih zemalja, van regiona, uđu u jednu od zemalja – Srbiju, Severnu Makedoniju ili Albaniju – više ne moraju da prolaze kroz granične i carinske formalnosti na svakoj od naših granica.

I to radimo za dobrobit svih. Kao i sa ostalim stvarima u politici, kad postoji dobra politička volja svi imaju koristi. Na žalost, pandemija je odložila uspostavljanje i sprovođenje ovih mera, ali inicijativa je ipak otkrila jednu dobru vest – da se poruka za saradnju kao način napredovanja čula i da je prihvaćena.

Može li da se kaže da Severna Makedonija slobodno i sama vodi i usmerava svoje odnose sa svakom od zemalja u regionu?

Mislim da nijedna zemlja ne može da traži da bude deo jednog šireg saveza – Evropske unije ili NATO-a – ako ne može da vodi svoju politiku samostalno i ako isto tako ne može da

usmerava odnose sa susedima. Mi smo pokazali da nema drugačijeg načina ili, da budem preciznija, nema uspešnijeg načina za to. Ponovo ću se vratiti na spor oko imena – 30 godina posrednik iz UN Metju Nimic je svom snagom pokušavao da olakša pregovore i da dođe do rezultata, ali kada ne postoji iskrena politička volja sa obe strane to je onda osuđeno na neuspeh. Uvek će se naći nešto što će čitav poduhvat vratiti nekoliko koraka unazad, jer se pregovara da se ne bi našlo rešenje.

Mi smo imali sreću da na čelu obe države u vreme pregovora imamo progresivne lidere. Ti lideri nisu se sakrivali iza parola, nisu se pravdali nasleđenim problemima nego su razmišljali, razgovarali i odlučivali.

U svojoj poslednjoj knjizi, Kisindžer nas podseća da „istorija kažnjava svaku stratešku frivolnost, pre ili kasnije“. Naravno, njegova poruka je pre svega usmerena ka velikim silama koje, kada izgube kontrolu nad svojom taktikom, uvode svet u globalni konflikt. Ali, strateške greške najskuplje plaćaju „mali“ narodi jer ne dobijaju pravo na popravni ispit.

Makedonija je svoje pogrešne poteze i procene iz 2008. platila celom jednom izgubljenom dekadom i propuštenim šansama koje se nikada neće vratiti. Niko nas neće spasti od naših grešaka i niko nije nama stvorio „penal“. Morali smo sami da analiziramo i donosimo odluke. Znali smo kakav vetar duva, ali smo morali sami da namestimo jedra.

Članstvo Severne Makedonije u NATO-u jedna je od najozbiljnijih promena tog tipa u regionu ove godine: da li taj korak doliva ulje ili gasi vatru balkanskog interpleja u odnosu na Severnu Makedoniju?

Članstvo Severne Makedonije u NATO-u potiskuje balkanski interplej iz igre. Ovaj naš uspeh, realizacija strateškog cilja i način na koji smo to postigli govori samo jedno: vreme je da Balkan izađe iz svojih granica. Vreme je da prestanemo da se bavimo samim sobom, zatvoreni i izolovani, vreme je da nastupimo zajedno, ujedinjeni prema svetu. Završilo se vreme dokazivanja ko je veći od koga, jer sila leži u zajedništvu; prvo među nama na Balkanu, a onda i sa zemljama članicama EU. Članstvo u NATO-u znači da Severna Makedonija više nije tema na

stolu Alijanse koja treba da se analizira, nego da naša zemlja ravnopravno sa najmoćnijim članicama tog saveza doprinosi bezbednosti u svetu.

Pre manje od 20 godina jedna misija NATO-a nam je pomogla da vratimo stabilnost. Danas smo ispratili naše snage u NATO operaciju KFOR-a da pomognu i doprinesu stabilnosti tamo gde je još uvek potrebna. Taj „oštar zaokret“ je bio težak i rizičan, ali je promenio političku kartu i pravila.

Ako smo do pre nekoliko godina trošili energiju žaleći nad svojom sudbinom, sada možemo da kažemo da smo doneli odluke za naše strateško pozicioniranje, odluke kojima smo svojoj malenoj zemlji povećali snagu, obezbeđujući joj članstvo u najmoćnijem vojnopoličkom savezu.

Inače, niko od nas ne beži od interpleja – on je prirodan, neizbežan i standardan. Ali, on ne mora da bude balkanski po prirodi – može da bude evropski. Ali s vremenom i pameću, ko zna? Možda i promenimo značenje našeg regionalnog prideva, pa da kažemo da nas je taj novi balkanski interplej učinio boljim.

Šta predstavlja najveću kočnicu za pozitivniji iskorak regiona i u ekonomskom i u političkom smislu?

Jedina prava kočnica za Balkan smo bili mi, Balkanci. Kada smo tražili opravdanja za naše greške, kada smo tražili spoljašnje krivce za naše svađe, kada smo padali u zamke populista (nekada smešni, ali uvek opasni), kada smo čekali „novog lidera“ da dođe i čarobnim štapićem da reši sve...

Šta će nas spasti? Da pokažemo zrele političke izbore i dovoljnu dozu mudrosti kada donosimo odluke. Kada kažemo demokratija, da to ne budu Potemkinova sela sa izbornim farsama kao fasadom. Kada kažemo borba sa korupcijom, da to ne bude partijski odstrel neistomišljenika i birokratski alibi za „svoje.“ Kada kažemo sloboda medija, da to ne bude samo eho našeg glasa ili moćnih biznis interesa. Kada kažemo nezavisne institucije, da to ne bude samo tema na EU konferencijama. Ova lista se nastavlja, ali se svodi na jednu krupnu promenu:

svako od nas treba da prihvati da mora da odradi svoje, da nosi deo odgovornosti, da promene počinju svako jutro sa svakom odlukom koju ćemo doneti ili koju ćemo odložiti, sa svakim izborom koji ćemo napraviti ili koji ćemo zaobići, sa svakom navikom koju ćemo promeniti i svakim sistemom koji ćemo unaprediti.

Ne postoje jednostavna rešenja. Ali recept je jednostavan: da sutra bude bolje nego juče. I da se ne opustimo, da se ne obeshrabrimo. Malo interpleja u ovom smislu neće biti na odmet.

Razgovor vodili Sabina Fakić i German Filkov, saradnici CPES-a